

Problémy informační práce štábů

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka
I. V. Sviridova, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja
mysl“ číslo 6/1980.*

Informační práce zahrnuje souhrn opatření, která uskutečňují velitelé, politické orgány a štáby všech stupňů při shromažďování, zpracování, uchování a předávání informací vojenského charakteru všemi orgány velení v zájmu účinného řízení vojsk jak v míru, tak i v průběhu bojové činnosti. Podle svého obsahu mohou být informace vojenskovedecké, bojové, vojenskopolitické, vojenskotechnické a vojenskohistorické.

Zvláště důležitý význam při přípravě a vedení boje a operace mají bojové informace, na jejichž úplnosti, včasnosti a věrohodnosti, dále i na kvalitě jejich zpracování a rychlém oběhu závisí účinnost a kvalita procesů velení vojskům (silám).

Formy a metody informační práce v sovětských ozbrojených silách se neustále rozvíjejí a zdokonalují.

Na znalosti bojové situace a dostatečném množství potřebných informací v mnoha směrech závisí zdůvodněnost přijímaných rozhodnutí velitele k vedení operace (boje). Hlavními organizátory informační práce jsou štáby. Ty musí jasně chápat,

že všechny zprávy o situaci přicházejí na štáb pro velitele. Povinností štábu je proto zabezpečit nepřetržitě a včasné informování velitele.

Štáb musí mít neustále a do největších podrobností ujasněnou představu, jaké zprávy o situaci může potřebovat velitel a projevovat velkou iniciativu a vynalézavost při jejich získávání.

Štáb musí organizovat získávání a studium zpráv o situaci tak, aby obdržené zprávy a jejich zhodnocení nejlépe a nejsprávněji odrážely skutečnou situaci. Za toho předpokladu bude mít velitel možnost včas přijmout rozhodnutí, které odpovídá vzniklým podmínkám.

Shromažďování a studium informací o vlastních vojskách, včasné jejich předání náčelníkovi štábu, informování podřízených, nadřízených a sousedních štábů, jakož i hlášení nadřízeným štábům, je povinností náčelníka operačního oddělení. Shromažďování informací o naplněnosti vlastních vojsk — náčelníka organizačního a mobilizačního oddělení, zpráv o nepříteli — náčelníka průzkumu.

Základy vojenské informační činnosti v Sovětské armádě do zahájení Velké vlastenecké války byly položeny. V průběhu cvičení a manévřů byla však tato otázka velmi nedostatečně procvičována, zvláště na stupni divize—sbor, armáda—front. Štáby nedoceňovaly rádiové prostředky a zcela se spoléhaly na linkové spojení. Nedosta-

tečné praktické návyky při organizování informační práce byly zůstávány značným nedostatkem prostředků velení, zvláště rádiových a pohyblivých. To všechno mělo přirozeně negativní vliv na kvalitu velení vojskům v prvním období Velké vlastenecké války, kdy shromažďování a zobecňování zpráv o situaci bylo velmi po-

malé. Zprávy o nepříteli, zejména v prvních dnech války, byly velmi skrovné a plné zpozdění. To neumožňovalo včas zjišťovat jeho zámýsl a přijímat správná rozhodnutí. Špatně byla uskutečňována informační činnost mezi součinnostními svazky a útvary. Vznikaly situace, kdy vojska při bojové činnosti na jednom směru neznala, co se děje na druhých směrech. Proto se vzájemně nepodporovala. Zvláště mnoho nedostatků bylo v organizaci vzájemné informační činnosti mezi pozemními vojsky a letectvem. Spojovací důstojníci, vysílání na velitelská stanoviště součinnostních svazků, neměli ve všech případech spojovací prostředky.

Hlavním nedostatkem v této práci bylo neumění jednotlivých štábů využívat rádiové prostředky. Vyskytly se i jednotlivé případy „rádiové bázne“. Někteří velitelé se nestarali o to, aby měli u sebe vždycky rádiové stanice, s jejichž využitím by mohli velet vojskům a hlásit o výsledcích bojové činnosti nadřízenému veliteli a jeho štábu.

V červnu roku 1942 Hlavní stan vrchního velitelství rozhodným způsobem vyžadoval od frontů a armád tyto nedostatky odstranit a co nejvíce používat rádiové prostředky pro velení vojskům. Velitelé a vedoucí pracovníci polních velení dostali osobní rádiové stanice. Odpovědnost za nepřetržitost spojení s nadřízenými štáby a za jejich systematickou informovanost o činnosti vlastních vojsk měli osobně náčelníci štábů frontů a armád. V důsledku přijatých opatření se zvýšila u frontů a armád kvalita organizace rádiového spojení a v důsledku toho i účinnost informační práce štábů.

V zájmu uspořádání informační činnosti orgánů velení byla uskutečněna v roce 1942 řada opatření. Zejména u vševojskových štábů byly zavedeny funkce spojovacích důstojníků. Jejich povinností bylo včas a přesně informovat o situaci, doručovat bojové úkoly vojskům a kontrolovat jejich plnění. Jak ukázaly zkušenosti z války, úloha spojovacích důstojníků na operačním stupni se prakticky omezila na předávání písemných rozkazů a nařízení a rovněž na doprovod funkcionářů polních velení při výjezdech k vojskům. Podstatně lépe byli využíváni u štábů divizí, zejména při narušení spojení s vojsky.

Základem informační činnosti v průběhu vedení operací byl princip osobního styku a přímých rozhovorů velitelů a odpovědných pracovníků štábů s podřízenými a součinnostními veliteli a štáby s využitím technických spojovacích prostředků.

V nejdůležitějších momentech boje a na nejdůležitější směry vyjížděli ke svazkům, útvarům i k jednotkám. V zájmu informační činnosti začaly být v široké míře využívány všechny spojovací prostředky v komplexu. To všechno umožňovalo značně zkrátit čas na shromažďování zpráv o situaci a podstatně zvýšit operativnost reagování na její změny.

Podstatnému zkvalitňování stavu informační činnosti u vojsk napomáhala i neustálé zdokonalování struktury štábů a polních velení frontů a armád, dále i reorganizace metod práce velitelů a štábů.

V podmínkách, kdy Sovětská armáda s konečnou platností získala z rukou nepřítelů strategickou iniciativu a přešla do rozhodného útoku, ještě více vzrostly požadavky na operativnost a kvalitu informační práce štábů.

Bojová činnost byla více dynamická, neustále se zvětšoval tok informací, podstatně se zužoval časový rámec jejich zpracování a analýzy. Jestliže na základě zkušeností z operací, vedených v prvním období války, přicházely zobecněné zprávy o bojové situaci armádám průměrně dvakrát až třikrát za den a veliteli divize každé 3–4 hodiny, pak v průběhu útočných operací druhého a třetího období Velké vlastenecké války vznikla nutnost, aby velitel armády měl zprávy každé 2–4 hodiny a velitel divize 1–2 hodiny i méně. Vzrostly i požadavky na věrohodnost informací.

V souvislosti s tím byla v dokumentech řádů zakotvena zásada, že shromažďování zpráv o situaci osobně řídí velitelé a náčelníci štábů. Práci všech orgánů velení při shromažďování a zobecňování informací slaďovali náčelníci štábů. Povinností náčelníků druhů vojsk a služeb bylo získávat zprávy o bojové situaci na základě dříve stanoveného okruhu otázek a bez připomínek je předávat vševojskovému štábu. Na druhé straně byl štáb povinen včas informovat náčelníky druhů vojsk a služeb o všech změnách v bojové situaci.

Dalšímu zkvalitnění organizace informační práce napomáhala zavedení speciálních skupin důstojníků v čele s náčelníky směrů do sestavy operačních správ (oddělení) štábů frontů a armád. Tyto skupiny zajišťovaly nepřetržitě spojení s určenými armádami (svazky) a rovněž se svazky (útvary) ve frontové (armádní) podřízenosti. Směroví důstojníci museli znát situaci svazů, svazků a útvarů, poslední zprávy o situaci, požadavky vojsk, místa rozmístění velitelských a pozorovacích stanovišť atd.

Úloha informační činnosti orgánů velení, její rozsah a obsah v soudobých podmínkách nesmírně vzrostl. Mnohonásobně se zvětšil počet zdrojů informací. Štáb svazku může dnes dostat např. 4—5krát více zpráv o situaci, než v letech Velké vlastenecké války. Vznikly nové druhy informací, např. o radiaci a radioelektronické situaci a další. Ještě více se zvýšil význam věrohodnosti získaných zpráv. Konečně podstatně vzrostly požadavky na včasnost informací, na rychlost jejich přenosu všemi kanály a stupni, na jejich zpracování a předávání. Mnohé zprávy o nepříteli jsou prakticky prospěšné pro realizaci jen tehdy, kdy čas opožďování od momentu jejich získání při vedení boje nepřevyšuje 10—15 minut; celou řadu zpráv je nutné mít v reálném čase.

V současné době vzniklý systém informační práce štábů svědčí o tom, že odpovídá těmto požadavkům. V jeho organizaci ovšem může vznikat nemálo složitých problémů.

Jedním z hlavních problémů je zabezpečit velitele optimálně nezbytnými informacemi v minimálně krátkých lhůtách. Jeho řešení vyžaduje další zdokonalování procesu shromažďování informací, zpracování, doručení zainteresovaným štábům a funkcionářům, stanovení vědecky zdůvodněného rozsahu pro každý stupeň velení, lhůt a periodičnosti získání (předávání) informací, nezbytných pro kvalitní velení vojskům. Všechny tyto úkoly mezi sebou velmi těsně souvisí a musí být řešeny v jediném komplexu opatření. Vědecky zdůvodněný přístup k jejich řešení bude zabezpečen jen v tom případě, kdy současně s hlubokým studiem podmínek soudobých operací budou pokud možno co nejvíce zváženy tendence rozvoje informační práce, které se projeví v průběhu minulé války a poválečných cvičení.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a praxe operační a bojové přípravy svědčí o tom, že jednou z příčin pomalého oběhu informací je mnohostupňovitost jejich přenosu. K principiálnímu řešení tohoto problému je nutné dále zavádět odpovídající automatizované komplexy shromažďování, zpracování a zobrazování všech zpráv o situaci. Je to hlavní způsob zvýšení operativnosti informační činnosti orgánů velení. Velmi důležité je rovněž zabezpečit dokumentování informací se širokým využíváním prostředků mechanizace.

Kromě toho existuje i celá řada dalších směrů zvyšování operativnosti shromažďování a analýzy zpráv o situaci. Velmi důležité je zejména stanovit vědecky zdůvodněný rozsah, lhůty a periodičnost získávání (předávání) informací. Vždyť je

zřejmé, že velení může být ztíženo nejen při nedostatečných, ale i při přebytech informací. Proto je nutné organizovat informační práci takovým způsobem, aby každý stupeň velení a každý funkcionář včas dostával svým obsahem a kvalitou optimální informace. To znamená, že každý orgán velení musí pracovat jen s informacemi, které souvisí s plněním úkolů daného stupně velení.

Takové uspořádání postupu informací podle příslušnosti, rovněž i podle rozsahu, umožní účelněji rozdělit funkční povinnosti mezi různými stupni velení a mezi specialisty daného stupně. Problém stanovení vědecky zdůvodněného rozsahu, lhůt a periodičnosti získávání (předávání) informací pro každý stupeň velení je velmi obsáhlý, spojený s analýzou velkého množství parametrů a s nezbytností zhodnocení možností již existujících a v současné době pracujících prostředků automatizace procesu shromažďování informací. Proto k jeho řešení je nutné přistupovat tvůrčím způsobem, s uvážením dalšího přechodu k jednotnému automatizovanému systému shromažďování, zpracování, zborazení a předávání informací.

Jedním ze způsobů řešení tohoto problému je rozdělení veškerých informací podle stupně jejich důležitosti. Především je nutné stanovit zejména přesný předěl mezi informacemi, které potřebují velitelé pro přijetí rozhodnutí v kritických a náhle vzniklých situacích, kdy na době přijetí rozhodnutí bude záviset úspěch operace, sražení, boje nebo stav vojsk a mezi informacemi, které nemají podstatný vliv na procesy velení vojskům.

Bojové zkušenosti a praxe ze cvičení svědčí o tom, že vcelku můžeme vyčlenit tyto druhy informací: mimořádné, lhůtní, běžné a informační údaje:

Mezi mimořádné informace je účelné zařadit ty zprávy, na které musí velitelé a štáby okamžitě reagovat. Např. signály k uvedení vojsk nebo zbraní do bojové pohotovosti, zprávy o bezprostřední přípravě nepříteli k napadení, o přípravě a použití nepřátelských jaderných zbraní a jiných prostředků hromadného ničení, o zahájení hromadných úderů letectva, směrnice, rozkazy a nařízení nadřazených stupňů velení atd.

Mezi lhůtní informace patří zprávy, které je nutné předávat v době, přesně stanovené nadřazeným štábem.

Mezi běžné informace patří zprávy o situaci stran, stavu vojsk a jejich činnosti v jakékoliv době.

Mezi informační údaje můžeme zařadit různé operačně taktické údaje, potřebné

ke zpracování výpočtů, pořizování výkazové dokumentace atd.

Informační práce je složitá. Může však být předem přesně stanovena a obsah dokumentů formalizován. Všechno to bezesporu umožní značně zmenšit počet toků informací, odlehčit spojovací kanály, zvýšit operativnost a iniciativnost informační práce.

Dalším, neméně důležitým směrem práce ke zvýšení operativnosti shromažďování informací, je zdůvodněné stanovení charakteru informací pro každý stupeň velení, racionalizace obsahu a rozsahu informačních dokumentů s využitím formalizovaných tiskopisů. Praxe ukazuje, že jen samotné využívání formalizovaných dokumentů urychluje proces přenosu informací 1,5–2krát. Proto hledání způsobů snižování celkového toku informací, rozsahu informačních dokumentů a unifikace jejich obsahu, zvláště pak zavedení formalizovaných tiskopisů, jsou nejdůležitějšími úkoly velitelů a štábů všech stupňů.

Velký význam pro včasný příchod informací má regulování lhůt jejich předkládání. To umožňuje podřízenému stupni včas připravit nezbytné informace a nadřízenému mít celkový obraz situace postupnou cestou. Takové regulování v soudobých podmínkách se musí týkat nejen určitých hlavních dokumentů (lhůtních informací, souhrnných hlášení aj.), neboť princip periodičnosti příchodu veškerých informací jako takový již neodpovídá hlavnímu požadavku dne — zabezpečení příchodu zpráv o situaci pro velitele v reálném čase.

Shromažďování informací v soudobých podmínkách musí být neustálé a nepřetržitě. Ke správnému řešení tohoto výjimečně důležitého problému je nezbytné nejen uspořádat přenos, rozsah a klasifikaci informací, ale zavést i přísnou centralizaci a řízení informačních procesů. Již v letech Velké vlastenecké války byla vytvářena na mnoha operačních štábech neorganická informační střediska (skupiny). Jejich úkolem bylo:

- vnášet plánovitost do práce polních velení při nepřetržitém shromažďování, analýze a zpracování zpráv o situaci,

- rozpracovávat nejdůležitější informační a výkazové dokumenty a kontrolovat přípravu a odesílání jiné dokumentace, předkládat veliteli, náčelníku štábu a nadřízeným orgánům zobecněné zprávy o nepříteli a vlastních vojskách,

- rozpracovávat a zabezpečovat včasné odesílání hlášení o přijatých rozhodnutích, obdržených směrnicích a nařízeních nadřízenému štábu,

- informovat správy (oddělení) uvnitř štábu, náčelníky druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, další místa velení, štáby podřízených a součinnostních vojsk a sousedy,

- rozpracovávat tabulky lhůtních hlášení, kontrolovat jejich plnění, kontrolovat přenos informací spojovacími uzly.

Zprávy o situaci přicházely do informačních středisek (skupinám) od směrových důstojníků a důstojníků informačního oddělení (skupiny), vyčleněných na každé správě štábu frontu (armády), na štábech druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb týlu, dále ze štábu podřízených a součinnostních vojsk, sousedů a informačních skupin míst velení svazů.

Pro přesnější činnost informačního střediska (skupiny) se rozpracovával grafikon jejich práce, ve kterém byly uvedeny lhůty předkládání hlášení a souhrnných hlášení od štábů podřízených a součinnostních vojsk, čas předkládání hlášení a souhrnných hlášení nadřízenému štábu, stanovené hodiny pro periodické přijímání informací od správ a služeb a jejich seznamování s celkovou situací, čas vzájemné informace mezi místy velení. Tato zkušenost zasluhuje zvláštní pozornost i v soudobých podmínkách. Přitom je důležité při organizaci informační práce zabezpečit siadlost v činnosti všech oddělení štábu, která vylučuje opakované a zbytečné dotazy štábů. To sniží zatížení spojovacích kanálů a umožní podřízeným štábům pracovat klidněji a rytmicky.

Mnohá polní velení frontů a armád v operacích Velké vlastenecké války široce využívala ke zvýšení operativnosti informační práce principu tranzitního předávání důležitých hlášení. Jde o volitelný přenos hodnotných zpráv o situaci, o takový způsob přenosu informací, kdy v závislosti na jejich obsahu a významu jako by šlo o dva způsoby: postupně, tj. po stupních úrovních velení, a přímo s vyloučením mezilehlých stupňů. Způsob přenosu tranzitních informací musí být přesně regulován, aby „nezavallil“ štáby zbytečnými informacemi.

Velký význam pro urychlení oběhu informací může mít zmenšení rozsahu ruční práce při plnění této činnosti a další zavádění prostředků rychle pracujícího spojení a prostředků mechanizace velení.

Neméně složitým úkolem je i včasné zpracování přicházejících informací, tj. úprava hlášení, zpráv a dokumentů do podoby, vhodné k využití při velení vojskům (silám) i různými technickými prostředky. Zahnuje tyto etapy: přijetí, rozřídění a rozložení informací v určitém pořadí a

místě, jejich přeměnu (systemizaci, porovnání, zevšeobecnění, rozdělení a vydání na dotaz.

V podmínkách zvětšení rozsahu informací, které potřebuje velitel pro přijetí rozhodnutí, roste i potřeba času na jejich zpracování. V soudobých operacích je často nutné přijímat rozhodnutí ve velmi krátkých lhůtách, v některých případech téměř okamžitě. Taková řešení musí být bezpodmínečně zdůvodněná a účelná. Toho není možné dosáhnout bez dostatečně úplných zpráv o situaci.

Velmi příznačným příkladem v tomto směru jsou kalkulace uveřejněné v západním tisku. Tak štáb polní armády je schopen zpracovat ručním způsobem jen 30 % přicházejících informací. Velitel v důsledku nedostatku času přijímá tedy rozhodnutí na základě 30 % zpracované informace. Výsledkem je, že rozkaz se zpracovává s využitím jen 10 % informací, které má k dispozici štáb polní armády. Takový je jeden ze základních rozporů velení vojskům v soudobé operaci.

Hlavní způsob vyřešení je možné vidět v širokém využívání prostředků automatizace a rovněž v mechanizaci práce důstojníků, kteří se zabývají touto prací, tj. ve využívání tzv. organizační techniky pro rozřídění, přeměnu, vyhotovení a vydání informací. Nezbytné je rovněž zkracovat čas, vynaložený na každou etapu studia a analýzy zpráv o situaci, a to zapojením hlavních částí důstojníků štábu a jiných orgánů velení do tohoto procesu.

Jednou z nejdůležitějších, ale pracných a specifických, etap zpracování informací je proces jejich přeměny (systemizace, srovnání a zobecnění). Tento proces má obzvláště tvůrčí charakter. Přitom je nutné umět vyčlenit z velkého množství zpráv hlavní a nezbytné, vyloučit nepodstatné a stanovit, jaké zprávy jsou klamně nebo podezřelé a jaké je nezbytné ještě získat, provéřit a upřesnit.

Specifika procesu přeměny informací tkví v tom, že se bude v podstatě týkat jen takových etap přeměny, jako je syste-

matizace a srovnání, i když může být splněn v celku operativněji s využitím metod a prostředků kybernetiky a automatizace. Pokud se týče zobecnění, je věc podstatně složitější. Některé jednotlivé prvky procesu zobecnění zpráv o situaci mohou být automatizovány. Např. po zjištění uskupení nepřítelů a zavedení zpráv o něm do samočinného počítače podle předem zpracovaných programů řešení informačních úkolů je možné získat zobecněné zprávy o početním složení svazků a útvarů nepřítelů, o jejich vybavení bojovou technikou a výzbrojí.

Analogický úkol může být řešen i ve vztahu k vlastním vojskům. Samočinový počítač umožní rovněž získat zobecněné zprávy o radiační, chemické a hydrometeorologické situaci, o stavu válečnické a zejména o komunikacích, spojovací síti, materiálních zásobách, pásmech zamoření, rozboření, požárů atd.

Používání samočinných počítačů snižuje práci, vynaloženou ve štábech na zpracování propočtů, a vytvoří podmínky pro větší tvůrčí práci důstojníků tím, že je zbaví velmi namáhavé, tzv. technické práce.

Zcela automatizovat veškerý proces zobecnění informací v současné době je ovšem ještě obtížné. Proto na první místo stavíme problémy zlepšování kvality speciální přípravy důstojníků, kteří plní tyto úkoly.

Závěrečnou etapou informační práce je předání informací orgánům velení. Hlavními problémy přitom jsou zkracování doby na předání informací a zvyšování spolehlivosti předání. Jejich řešení ve značné míře závisí na stavu a možnostech spojovacích prostředků, které mají k dispozici orgány velení.

Spolu s tím praxe ukazuje, že tato etapa informační práce ve značné míře bude podléhat automatizaci a mechanizaci, což umožní značně zvýšit relativní schopnost přenosu systému předání informací, zkrátit čas a rozsah ruční práce a zabezpečit, aby adresáti dostali informace v názorné a pro chápání a studium vhodné formě.

Problémy informační práce štábů v operacích a některé způsoby jejich řešení, které obsahuje článek, nezahrnuje celý komplex otázek. Vyžadují hlubokou analýzu. Toto téma je velmi aktuální, rozsáhlé a bohužel ještě nedostatečně prostudované. Proto vzniká skutečná potřeba pokračovat v aktivní práci na dalším zkoumání této nejsložitější, ale velmi důležité oblasti velení vojskům.